

1973 JUL 7-

028.1 Pestmegyei Hírlap

Szegény ember gazdag városban

A **könyvhétre** jelent meg az a vaskos kötet, amelyet ma már — sőt tulajdonképpen már a könyvhét végére — alig lehet föllelni a könyvesboltokban. Szerzője **Békés István**, az eddigi népszerű, s mindig kultúrhistoriái értékű és érdekességű műveinek sorát folytatta ezzel az új kötetével, amely „**Fejezetek Budapest művelődéstörténetéből 1867—1917 között**” alcímet viseli.

A szerzőről szólva, akit egyébként számos korábbi kötetéből — különösen bizonyára a Magyar Anekdota-kincs alapján — egyébként is jól ismernek olvasóink, szívesen jegyezzük meg ezúttal, hogy kissé **Pest megyeiként** is tartjuk számon. Hiszen másfél esztendőjénél több, hogy lelkesen és fáradhatatlanul barangolja megynéket, s vasárnapról vasárnpra „**Pest megyei barangolások**” címmel mutatja be tömör, olvasható, adatgazdag riportokban lapunk hasábjain egy-egy város, község múltját, történelmi, irodalmi, munkásmozgalmi hagyományait, beleágyazva napjaink folyamatába.

Ugyanezt a fürkésző, kutató, a legapróbb szellemi és tárgyi emléket sem figyelmen kívül hagyó és a korabeli összefüggéseket a végtelenségig kibogozó, mégis lényegre törő feldolgozó, elbeszélő módszert élvezhetjük ebben az új, „**Szegény ember gazdag városban**” című munkájában.

A gazdag város, amelyben a szegény emberek sokasága élt, nem más, mint a száz év előttről a századforduló utáni másfél évtizedig tartó időszak **Buda-pestje**, amelynek most ünnepeltük centenáriumát. Eppen e neves dátum: Pest-Buda-Óbuda egyesítésének 100. fordulójára készült el ez a mű. Ez alkalomból tisztelgésül is, mind a városnak, mind az embernek — melyek közül napjainkra már egyik sem szegény.

A vaskos albumot szinte nem is lehet csak úgy egyszerűen átlapozni. Csaknem minden oldal máris megállásra készíti az embert, s ebben nagy szerepe van annak a kétszáznál több **egykorú rajznak, festménynek, újságábrának, fény-**

képnek, amelyet az évtizedeken át pihent újságok, folyóiratok lapjairól, levéltárak, könyvtárak kitől sem háborgatott anyagaiból kutatott föl a szerző. Csak ezeket végig nézve is világosan elénk tárul a tárgyalt kor, s kiformalódik képünk egy letűnt világról, furcsaságaival, kuriózumaival, de mindenekelőtt társadalmi ellentmondásaival, s a magára ébredő ember politikai-szemleli útkeresésével.

Furcsaságaival? — írtam. Kétségtelenül számos csodálkozónivaló és mosolyognivaló érdekességről is olvashatunk e kötetben, de mi sem áll távolabb Békés Istvántól, minthogy ezt az egyébként oly távolinak tűnő jó fél évszázadot valamilyen joviális békeidőnek tüntesse föl, s merengő álmodzorással szemlélje. Meg sem kíséri. A **történet-író tárgyilagos hitelességével** vezet végig, s minden adata, állítása **tényeket** közöl, még a memoárközléseket is ellenőrizi. Mindezt mégis anélkül, hogy a tudományos műveknek az átlagos olvasó számára óhatatlanul szárazabb, értekezőbb, jegyzetelt előadását választotta volna. Ez a könyv **olvastatja magát**, mintha egy kellemes csevegő elbeszélést hallgatnánk.

De **miről** is beszél nekünk?

A **fejezetcímek** világitanak talán rá erre leginkább. „**Eltűnt pest-budai utcakép**” — ez az első fejezet. Olyan hajdani szegény emberekkel ismerkedhetünk meg, kiknek életét a kedélyeskedő zsurnalisztika egykoron romantikusra színezte, pedig egyáltalán nem volt színes, derűs élete sem a **Dunavíz-hordogatóknak**, sem a Deák téren ácsorgó **meszlő asszonyoknak** vagy a Klauzál téri **pucceros asszonyoknak**, a **hordároknak**, **kintorsásoknak**, az **olajárusnak**, a **tejesasszonynak**, a **különféle utcai árusoknak**, de még a **kucsébernek** sem. Hogy éltek, mint éltek, kik is voltak ezek? — róluk szól könyve elején.

Aztán olvashatunk a **szűkmarkú könyörületről**, amely ünnepélyes jótékonykodással igyekezett könnyíteni lelkiismeretén, miközben hosszú sorok áll-

tak esténként a hajléktalanok menhelye előtt, meg délben a népkonyhán. Nyomortanyák képe, élete megdöbbentő hitelességgel — kommentár nélkül! — tárul föl.

Kiváló logikai folytatás: „**Az igaz szó ellen**” gyűjtőcímmel a korabeli munkásmozgalmat ellen föllépő tőkés erőszakot vonultatja föl, egykori **tudósítások** komor hangjain éppúgy, mint az egykori **élelapok** sokat mondó gúnyszerűsége. Az elvakult munkáshajza dokumentumai, az egyébként történelmileg viszonylag jólismert korszakról is hallatlanul sok újat beszélnek el.

„**A humor, a gúny, a szatíra**” semmivel sem kevésbé jellemző mozzanata egy korszaknak, egy korszak társadalom- és művelődéstörténetének, mint számos kisebb-nagyobb komoly vagy komor, heroikus vagy tragikus esemény” — vallja a szerző, s ezért is kapunk jó csokorra valót e korszak **keserűen tréfálkozó gúnyszerűségeiből**, munkáselelapjainak írásaiból, amelyeknek részletes feldolgozása egyébként külön stúdiumot is érdemelne.

„**Büfeledtetőt**” is bemutat a kötet: amivel szórakozott az egyszerű szegény nép Budapesten. Van ezek között — mint a szerző megfogalmazza — „**olykor értéktelen, bár olcsó, olykor meg olcsó pénzen önmagukat gazdagító szórakozások**”. Igen, az olcsó lórés-borozgatás, a vurszilis népszórakozás mellett egyre inkább kialakultak az öntudatra ébredő munkások művelődési körei, természetbarát egyesületei és hasonlók. Bár hosszú utat kellett megtenniük addig, hogy szétválogatni tudják az ocscut a bűzától, a lélekölő ponyva, a Nick Carter regények, az álromantikus történetképek dzsungeléből valódi értékekig juszanak el. Hogyan indultak az „**árnyból a fénybe**” — ezt is dokumentálja a kötet.

A **tartalomhoz** (amely bizonyára másként és másként ugyan, de minden ma élő korosztálynak számtalan új ismerettel szolgál) méltóképpen igazodik a kiadás. A **Kossuth Könyvkiadó** reprezentatív szép kötetben — **Kass János** hangulattel tünő illusztrációival — jelentette meg ezt a szó szoros értelmében népszerű munkát.